

Ljubezen in sovraštvo.

(Povest. — Piše Josip Bekš.)

I.

a Gričevju je zazvonilo poldne. Kovaček je odložil dreto, očala previdno spravil v škatljico, globoko izdihnil in vstal s trinožnega stoliča . . .

„Marijana, ali bo, ali ne bo? Hodiš pa hodiš, pa vse skupaj za prazen nič. Marijana, ali slišiš?“

Iz kuhinje ni bilo čuti glasu.

„Kar gre ti, pa ne pové nič — e, to so ženske!“

Pa jeza ga je kmalu minila. Spomnil se je, da mora vsak krščanski človek, ki se je kdaj učil katekizma, opoldne posvetiti par pobožnih misli Devici Mariji z angeljskim češčenjem. Kakor bi se sramoval svoje nagle jeze, se je popraskal za ušesom in začel moliti.

Kovaček je bil vaški črevljar. Otroci, dekleta in fantje, možje in žene, kratko in malo: cela vas se je zatekala h Kovačku po obutalo. Zato si res ni mogel kaj, da ni včasih potožil svoji Marijani, češ, poglej kdo dela — potem pa govori, kdo je gospodar. Dreto in smolec je podedoval po rajnem očetu, ki mu je večkrat dejal: „Vidiš Cene, to-le bo še najbolj pravo zate. Za šolo nisi; pastirovati tudi nočeš, ko ti vedno delajo krave preglavico. Ta ti uhaja na sosedovo, ona je zopet preveč bezlava, tako, da jim nisi kos. Pa tako-le naredi in mene poslušaj! Tu imaš dreto, smole je tudi še nekaj, v miznici je orodje, pa bo. Končno je pa tudi prav, da nadaljuješ poštene posel, katerega so mi izročili moj oče.“

Pri Kovačku se je reklo pred sto leti, ko so bili Francozje v vasi, in pri Kovačku se bo reklo — če Bog dá — še sto let, ko že tudi ne bo orjaškega hrasta doli za vasjo.

Tako so ukrenili Cenetov oče pred petintridesetimi leti s svojim nadebudnim sinom neke nedelje po krščanskem nauku.

In Cenetu so bile očetove besede po volji. Šola mu je bila res zoprna kot nezrela vodenica ali trpka lesnika, in na paši se je moral spet poditi ves božji dan za kravami, da so ga zvečer vsi gleznji boleli. To vse je Cene dobro premislil in uganil, da bo znabiti vendar boljše sedeti doma pri očetu in pretezati dreto.

Minil je čas prvih tednov, katere so mu odločili oče za poskušnjo, in reči moramo, da je Cenetu šlo od rok vse nepričakovano dobro. Oče so postali nanj celo nekako ponosni, češ, vreden moj naslednik bo!

Saj vemo, kako neprestano beži čas.

Kaj je to, pred petintridesetimi leti? Le prašaj danes modrega Ceneta Kovačka! „Komaj sem parkrat skledo izpraznil, pa se zdaj ozri po vasi! Tistega hrasta tam doli za vasjo že davno ni več. Pri fari so maševali že

trije gospodje župniki in tudi sedanji gospod so že stari. Vrtačkova Mina, — tista, ki je bila sama in je imela posestvo z vinogradi, — je umrla že pred tremi leti. Jerovčev Tine, Brznikov Pepe, Brtoncljevi, kar trije — vse, vse je že šlo, moj oče tudi, kaj hočemo! Drug za drugim.“

O tem je menda zopet razmišljal Kovaček tudi sam, kajti videti je bilo, da se mu z južino nič posebno ne mudi, in da je že skoro pozabil na Marijano.

Sicer pa Kovačkova družina ni bila številna. Čisto sam je živel s svojo ženo, preprosto, pa vendar vseskozi pošteno od dela svojih rok in od pridelkov malega vrtiča za hišo. In večkrat si ga lahko slišal, ko je med delom razkladal temu ali onemu:

„Hè, kaj bi pa bilo, če bi človek ne imel ničesar na strani? Bolezen naj mi pride v hišo, ali pa ljudje naj hudó pomró po vasi — komu bom pa potem delal, kako bom pa izhajal? Ja—à, veste je težko, težko; pa živi se vendar-le, tako ali tako.“

Mimo okna, na katerem so baš igrali mladi žarki jesenskega solnca, je smuknila njegova žena Marijana . . .

„A-ha, bo! Ima že zopet kako važno novico, da bo pol ure hlatala! — Marijana, slišiš?“

„Poldne je že zdavnaj odzvonilo, ti pa laziš okoli, namesto, da bi mi pripravila južino.“

„I, pri Brtoncljevih sem bila. Igličarja že par tednov ni bilo na okoli, pa šivank nimam pri hiši, strgano je pa vse. Kaj sem hotela reči? Aha, Brtoncelj mi je rekel, da ima s teboj nekaj važnega, pa da pride popoldne malo k tebi pogledat.“

„Da ima z menoj kaj važnega? Kaj bi utegnilo biti? Črevlje ima strgane, to bi bilo zame in zanj že nekaj važnega.“

„Ne vem. — Pa, veš kaj Cene? Če so ti moje besede kaj vredne, ne imej ž njim preveč opravka.“

„I, kaj hočem imeti, berač z bogatinom.“

„Saj veš, kaj je bilo že vse ž njim. Da je bogat — to ni njegova zasluga. K temu mu ni pomogla njegova pridnost in varčnost — saj veš, kako je bilo pred tremi leti?“

„Ne bodi neumna. Kovački so bili vedno pošteni ljudje in tako ime si bomo ohranili tudi naprej! Naj pride, saj mi dá vendar zaslužka, za drugo se pa ne brigam.“

In sedla sta k južini . . .

II.

Nedelja na kmetih. Svečano in živahno se bliža množica cerkvi; vmes zvonko smehljanje in govorica mlajših; zadaj resni možje z izkušenimi starci; polglasni pomenki, kako vino se bo pridelalo, kaka bo zima, kratko in malo: tačas ti doni na uho slikovito življenje, katero je preživel naš kmet od zadnje nedelje.

Toda ta nedelja se je zdela mnogokomu še posebno svečana in živahna. Brtoncelj, Kovaček in Blažev Tine korakajo, precej glasno govoreči, v starih, a še vedno čednih kamižolah proti vaški cerkvi.

„Pa zakaj si naročil moji ženi oni dan, da prideš k meni — a te ni bilo“, se obrne Kovaček proti Brtonclju.

„I, veš to so druge reči. V takem položaju ne potrebujemo žensk; o tem, kar imam jaz na srcu, se morejo pametno pogovoriti le možaki.“

„Hm, seveda — zima bo ravnokar pogledala čez Gorjance, škornjev ti bo treba — za to so pa le možki na svetu. Ha, ha, ali ne mislim prav, Brtoncelj?“ odvrne Kovaček ter živo pogleda Blaževega Tineta.

„Nič ne rečem, saj smo sosedje, in če bi tudi ne bili, Kovaček, ki črevljari, je le eden v vasi — veš, pa je še nekaj družega, kar bi nekaj neslo — neslo.“ Pri tem Brtoncelj skrivnostno pomenca s palcem in kazalcem, ter poškilli z desnim očesom na Tineta.

„Ali ne, Tine? Samo še enega potrebujeva. Po pošteni poti seveda, in zaslužek je gotov. Če se ti denar sam ponuja, se ga vendar ne boš branil?“

„Kakor veste, stric. Samo mati so bolehní, ne vem, če jih bom mogel pustiti same ves teden“, odgovori Tine. Videlo se mu je na obrazu, da fant ne zaupa dosti sladkim besedam Brtoncljevim.

Medtem je zazvonilo, in množica se je počasi izgubljala v cerkev.

Pred vhodom prime Brtoncelj Kovačka za rokav, mu pomenljivo namigne, in oba izgineta pod visokim obokom. Kovačku se je poznalo, da ga vse sv. opravilo nekaj bega in moti, in da so njegove misli vse drugod, nego pri molitvi. Pogled mu je večkrat nehoté ušel na levo stran, kjer je v zadnji klopi sedela njegova Marijana, in spomnil se je njenih besedi: ne imej ž njim opravka!

A Kovaček je zadušil sitno bojazen in si mislil: po pošteni poti — zakaj pa ne? Ženske so neumne; vsaka beseda, ki je sicer pri moških na mestu, je ženski odveč — ej ženske, ženske!

Bolj zbrano kot Kovaček in Brtoncelj pa je molil Blažev Tine za zdravje svoje ljubljene matere. Saj je vedel, da se ji stekajo ure in da ga utegne vsak trenutek zapustiti samega, brez pomoči, z obilimi dolgovi na hiši in posestvu. Blažev Tine je bil še mladenič v najboljših in najnevarnejših letih. Gospodaril je doma mesto bolehné matere in gledal na vse kriptje, da bi nekoliko zboljšal bedno življenje sebi in nji. Žal, da mu je mnog poskus izpodlelet, in britko je včasih tožil drugim, ki niso bili povsem njegovega mnenja. In prav posebno danes je iz dna duše molil v cerkvi in zdihl na tihem, saj je bil blag in skromen mladenič, poln skrbi za svojo mater in za obstanek rodnega doma. Iskal je pomoči, in drugod je ni mogel najti kot v cerkvi pri Bogu. A tudi satan mu je nastavljal mreže, tako vabljive in mamljive, da ni mogel opaziti daljnih pogubnih posledic. Boga je prosil pomoči sebi in svoji revni materi, in slutil ni, da mu isto ponuja satan. Izprevidel žalibog ni, da mu Brtoncelj ni dober stric, marveč sebičen lisjak, ki težko čaka in ugiba, kako bi si najlažje prisvojil Blaževo hišico, sicer ne obširno, pa zanj kakor nalašč ustvarjeno Blaževo posestvo.

„Et ne nos inducas in tentationem“, je odmolil duhovnik.

„In ne vpelji nas v skušnjavo.“

Kovaček in Brtoncelj sta preslišala te besede, saj so bile njihove misli daleč, daleč — a Tine se je stresnil in pred seboj zazrl skoro brezdani prepad. In iz tega prepada se je dvigala njegova mati, okrepčana, s hvaležno solzo na licu, z blagohotnim nasmehom na ustnih mu stezala roki: „Tine, zahvaljujem te, rešil si me smrti, rešil pogina.“ — In to je bila njegova mati, njegova rodna, krvna mati!“ On ji hoče, on ji mora pomagati!
(Dalje prih.)

Jasni in temni dnevi.

(Povest v pismih. — Spisal Angelar Zdénčan.)

Uvod.

nogo lepih, čistih in blagih src vam je že opisal ljubi nam „Vrtec“. Eno tako srce hranim tudi jaz. da je vam pokažem v posnemanje. Sedaj ga ni več na zemlji, odšlo je k božjemu Srcu, da se pri njem upehano spočije in uteši. A utrinke tega srca, ki so se utrinjali v njegovih pismih, kjer se je kazala vsa njegova blagost, lepota in vrlina, hranim jaz. Dobil sem jih iz rok njenega brata. In sedaj vam podam verno sliko tega blagega srca, da jo občudujete, ljubite in nanjo hranite spomin. Držal se bom vedno izvirnika, ničesar izpuščal in ničesar pridajal. Bog daj, da bi imeli toliko srčnega veselja pri čitanju tega spisa, kot sem ga imel jaz pri sestavljanju!

I.

Bistrica, dné 25. listopada 1883.

Ljuba Anica!

Naj Ti najprvo pišem, kako težko sem se ločila od doma. In kako težko od Tebe, od bratov, očeta in sestre. Saj veš, komaj sem stara 10 let, sem morala zapustiti mater in oditi k svoji stari teti v dolenski trg Bistrico. Edina tolažba mi je še bila, da so šli mati z menoj. Kako dolga in težavna je bila pot: Šest ur sva venomer hodili! Vedno sem povpraševala mater, kedaj bova videli Bistrico? Mati so me tolažili, naj potrpi: še ta hrib, še ta dolina je. A le ni bilo konca ne kraja. Slednjič opazim oddaleč dva zvonika. Vsa vesela vzkliknem: zdaj, mati, zdaj je Bistrica! In mati mi potrdijo. Pravili so mi že doma, da ko prideva vrh Boncarja, da se vidita dva